

Bygherrerapport for udgravningen af etape 1 af en bronzealderboplads ved Ginnerup, THY 5056, 2008.

Af Mette Roesgaard Hansen

Rapporten omfatter:

Baggrund for undersøgelsen	1
Topografi:.....	1
Forundersøgelsen:	1
Undersøgelsens resultater	2
Hus 1	3
Bopladsen (hus 2-5)	4

Baggrund for undersøgelsen

I forbindelse med igangværende råstofudvinding ved Ginnerup blev der i efteråret 2007 iværksat en forundersøgelse på det 6 hektar store indvindingsareal. Ved forundersøgelsen fremkom der i den østlige del af arealet flere huse, der senere ved den egentlige udgravning i 2008 viste sig at være en markant koncentration af bebyggelse fra bronzealderen. Yderligere fremkom der et hus på den vestlige del af arealet. Undersøgelsen blev efter museumslovens regler betalt af entreprenøren J + K Kappel, Ydbyvej 155A, 7760 Hurup.

Topografi:

Bebyggelsen ligger placeret i et morænelandskab præget af mindre højdedrag

omtrent en kilometer vest for Limfjorden. På ældre kort fremgår det tydeligt at bopladsen ligger på et markant bakkedrag, der imod øst og sydøst falder ned imod et lavområde, der i dag stadig fremstår som et fugtigt engareal. Det antages, at lavområderne i bronzealderen har været farbare i mindre både, og at bebyggelsen på højdedraget i Ginnerup derfor har været placeret fordelagtigt i forhold til Limfjorden. Her bag det mindre nord-syd gående højdedrag har en eventuel vandvej ligget beskyttet imod hårdt vejr.

Gammelt kort fra 1918 med bopladsområdet markeret med rødt. Man ser tydeligt lavområdet umiddelbart øst for bopladsen.

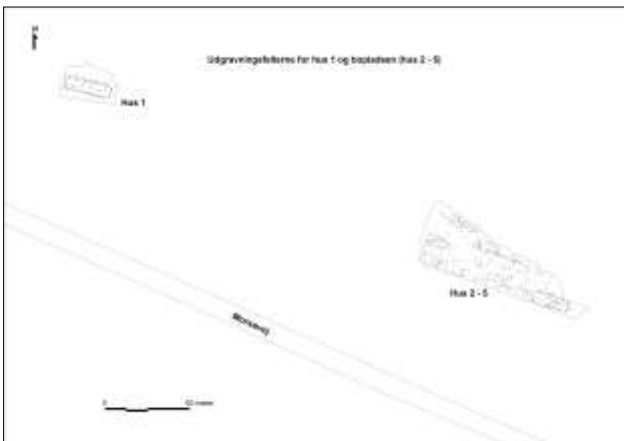
Forundersøgelsen:

Før selve udgravningen af bronzealderhusene var gået en såkaldt forundersøgelse, hvor pløjelaget blev fjernet i en række parallelle nord-syd gående søgegrøfter på ca. 2 meters bredde. Ved denne metode kunne der i den lyse undergrund under muldlaget nogle steder iagttages stolpehuller efter oldtidshuse der stod som mørke, muldfyldte pletter. Huller der engang blev gravet til vægge og tagbærende stolper i husene. I den vestlige del af arealet fremkom stolpehuller i søgegrøften efter et bronzealderhus fra den tidlige bronzealder 1700 – 1500 f.Kr og i den østlige del af

arealet fremkom stolpehuller samt gruber i søgegrøfterne fra mindst tre bronzealderhuse ligeledes fra bronzealderen 1700 – 500 f. Kr. Alle husene fremstod særdeles velbevarede i undergrund med vægge bevaret. Fundene gav derfor anledning til selve udgravningen, da en fuldstændig afdækning og undersøgelse forventedes at kunne bidrage med væsentlig ny viden om indretning og konstruktion af et bronzealderhus.

Undersøgelsens resultater

På billedet ovenfor ses de to udgravningsfelter udgravet i foråret 2008 med henholdsvis den østlige og vestlige koncentration af stolpehuller. I alt omfatter rapporten fem bronzealderhuse fra hele bronzealderen 1700 – 500 f.Kr. Alle husene har ikke stået der samtidigt men det er muligt at enkelte af husene har været opført

indenfor samme tidsrum. Dette kan afgøres med en C14-datering af forkullet materiale fra stolpehullerne. Derfor hjemtages jordprøver fra stolpehullerne i husene, hvorefter de soldes med vand. Her kan man så se alle makrofossiler fra, der primært består af brændt korn eller trækul. Kornene fortæller ikke kun, hvad bronzealderfolkene dyrkede på deres marker.

De kan også fortælle om husenes alder.

Modsat trækul, der kan stamme fra gamle træer eller genanvendt tømmer, er kornet dyrket på det tidspunkt, hvor der boede folk i husene. En enkelt eller et par kerner er nok til en C14 datering, hvor man måler indholdet af den radioaktive kulstof-isotop C14. Den findes i alle levende organismer, men så snart organismen er død begynder C14 indholdet at nedbrydes i en bestemt takt.

Ved at måle, hvor meget C14 der er tilbage i frøene, kan man med en vis usikkerhed beregne, hvor længe det er siden, at planten døde – d.v.s. blev høstet. Det forkullede materiale kan derefter afgøre husets anvendelsestid mere præcist end ved typemæssig datering alene. Resultatet af en endelig datering af de her omtalte huse afventes.

Fra rekonstruktioner af langhuse ved man, at de som regel står mellem 25 – 40 år før trækonstruktionen i huset rådner op. Det passer ca. med en generation, da de i bronzealderen ikke levede så længe som vi gør i dag. Ovenfor ses et rekonstrueret bronzealderhus der formentlig har haft stråtag og lerklinede vægge. Dette hus er formentlig meget lig de huse der er fundet på det østligste areal ved Ginnerup.

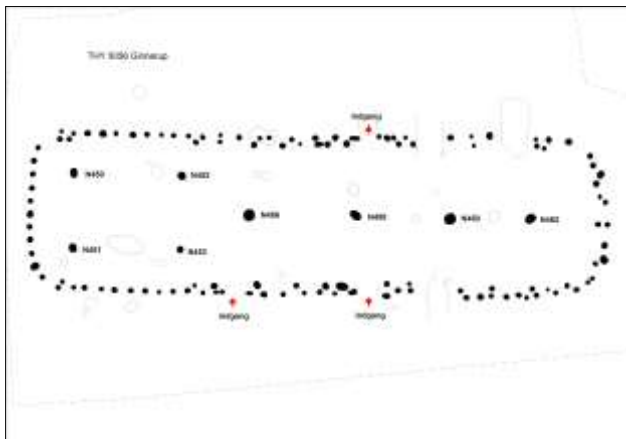
Hus 1

I den vestlige del af arealet fremkom der ved forundersøgelsen en tæt koncentration af stolpehuller i søgegrøften. Ved den videre afdækning med maskine, hvor et større areal fritlægges for overmuld, kunne det konstateres, at der her var tale om et helt enestående fund, hus 1.

I den tidlige bronzealder sker en markant ændring af boligen som man går fra at bygge langhuse med én række tagbærende stolper til at anvende to rækker tagbærende stolper i huskonstruktionen. Ændringen sker meget pludseligt og har formentlig rod i den anden udnyttelse af husets indre rum, eller at udviklingen har været et resultat af mangel på større tømmer.

Det interessante ved hus 1 er, at der her er tale om et langhus der er opbygget som en kombination af to rækker tagbærende stolper i den vestlige ende og én række tagbærende stolper i den østlige ende.

Normalt opfatter vi den vestlige ende af langhusene som beboelsesenden, da man ofte finder spor efter deres madlavningsgruber her. Yderligere ses ofte spor efter dyrehold i den østlige ende af langhusene i form af båseskillerum. I hus 1 fra Ginnerup fremkom hverken madlavningsgruber eller båseskillerum, men kombinationen af de to måder at konstruere huse på er aldrig tidligere fundet i Thy. Kun ét andet eksempel kendes fra Viborg, med et hus der er næsten identisk med det fra Ginnerup i Thy.

På billedet ovenfor ses hus 1 fra Ginnerup med væggen bevaret. I alt er der konstateret tre indgange i huset, her markeret med røde pile.

Huset har velbevarede vægforløb bestående af en enkelt række vægstolper i den vestlige ende, som det ofte ses i treskibede langhuse, og en dobbelt række vægstolper i den østlige ende som det oftest ses i midtsulehuse fra ældre bronzealder. Det er helt tydeligt, at væggen bestående af en enkelt række stolper kan knyttes til vestenden og at der i det resterende hus, hvor taget bæres af midtsuler, ses en dobbelt række af stolper i væggen. Der er formentlig tale om, at vægtype og tagkonstruktion skal ses i sammenhæng som en samlet del af huskonstruktionen.

Huset fremstår som mørke plamager i lys gul undergrund, og ligger isoleret fra bopladsen sydøst herfor. Yderligere fremstår hus 1 meget rent uden andre forstyrrende anlæg fra tidligere eller senere aktivitet på stedet. Primært blev hullerne fra de tagbærende stolper i hus 1 snittet, og her fremkom kraftige nedgravede stolper ofte med større granitsten som støtte.

På billedet her ses en midtsule fra hus 1 med

et tydeligt stolpespor markeret som det meget mørke fyld i midten af stolpehullet. I selve stolpesporet ses en større sten placeret på højkant samt en større granitsten. Stenenes placering indikerer, at de formentlig begge er faldet i hullet da stolpen er taget op. Muligvis

har de ligget i toppen af stolpehullet som støttesten. Tendensen med større sten i selve stolpesporet er ligeledes tydelig i andre af de tagbærende stolpehuller fra hus 1. En yderligere interessant detalje ved de tagbærende stolper er den meget forskellige dybde på stolpesporene i forhold til nedgravningen. Alle stolpehullerne er gravet til næsten samme dybde, men stolperne har tydeligvis ikke alle været lige lange. Det tyder på at stolpehullerne er gravet systematisk og meget ens, nærmest som en standart. Derefter har man tilpasset hullerne efter stolpernes egentlige længde, der måske har været genbrug fra tidligere byggeri.

Jordprøver er udtaget fra samtlige stolpespor i husets tagbærende stolper, og her afventes materiale til eventuel C14-datering. Det formodes dog, at huset skal dateres til overgangen til per. II af ældre bronzealder (ca. 1500 f.Kr) på grund af kombinationen af et toskibs- og et treskibs hus. Ingen fund fra huset bringer en datering nærmere, her er kun enkelte flintsager samt et meget fragmentarisk lerkarskår af bronzealderkarakter.

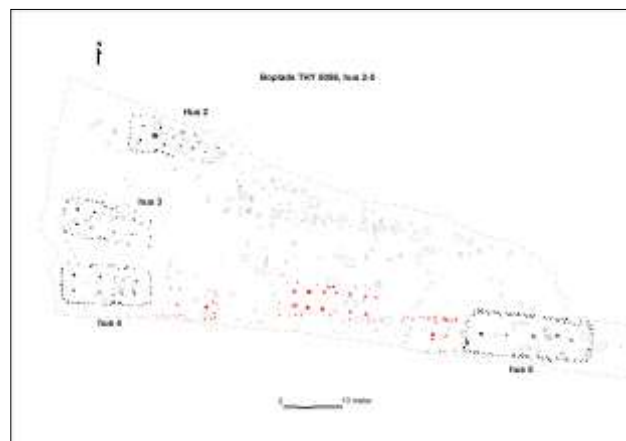
Huset fra Viborg minder på mange måder om hus 1 fra Ginnerup i Thy. Selve konstruktionen er den samme, og husene må nærmest opfattes som ens. Begge huse har et grundplan bestående af to sæt tagbærende stolper i vestenden og fire midtsuler imod øst. Hus 1 fra Thy er dog med sine 27 meter en anelse længere end det fra Viborg, der er målt til 24,5 meter. Da grundstrukturen i de to huse er ens, har man opnået den ekstra længde i huset fra Thy ved at øge længdespændet mellem de tagbærende stolper imod øst. Det tyder altså på at der i huset fra Ginnerup er tilført ekstra længde ved at forøge længdespændet mellem midtsulerne og ikke de vestlige stolpesæt.

Selvom de to huse synes meget ens er der dog en markant forskel på huset fra Thy set i forhold til huset fra Viborg. Vægkonstruktionen i huset fra Thy består af

en enkelt række stolper i den vestlige ende af huset og en dobbelt række vægstolper i den østlige ende. I huset fra Viborg synes væggen at være konstrueret af en enkelt række vægstolper i hele huset.

Bopladsen (hus 2-5)

Ved forundersøgelsen foretaget i 2007 fremkom to huse i de østlige søgegrøfter (hus 2 og hus 3), men ved den endelige fladeafdækning i foråret 2008 stod det klart, at koncentrationen af forhistoriske huse var langt større og bedre bevaret end først antaget. Indenfor et areal på ca. 2.600 m² fremkom mindst 4 treskibede langhuse samt flere midtsulehuse. Årsagen til misforholdet mellem resultaterne fra forundersøgelsen og udgravningen ligger primært i den etapevise tilrettelægning af forundersøgelsen, hvor etape 1 ikke omfattede et område med mange anlæg syd for de dengang lokaliserede huse. Efter samråd med råstofindvinderen blev en del af dette område inddraget i den egentlige udgravning, da det stødte umiddelbart op til udgravningsfeltet, og derved ville blive berørt af en eventuel senere reetablering.

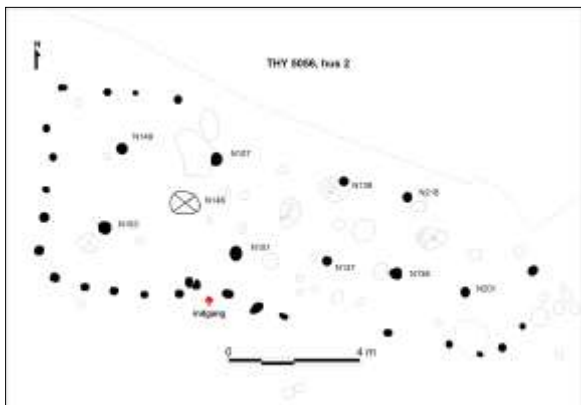

Oversigtsplan, bopladsen

Endnu tre huse er synlige indenfor det afgravede areal (hus 6-8, markeret med rød). Husene er ikke udgravet under etape 1, men indgår som en del af den fremtidige etape 3. Primært blev der lagt vægt på undersøgelsen af hus 2 – 5 der allerede ved

maskinafrensningen fremstod tydeligt i undergrund.

Hus 2 ligger placeret i den nordlige del af bopladsfeltet, og er et af de to huse tilhørende bopladsen, der blev registreret ved forundersøgelsen i 2007.

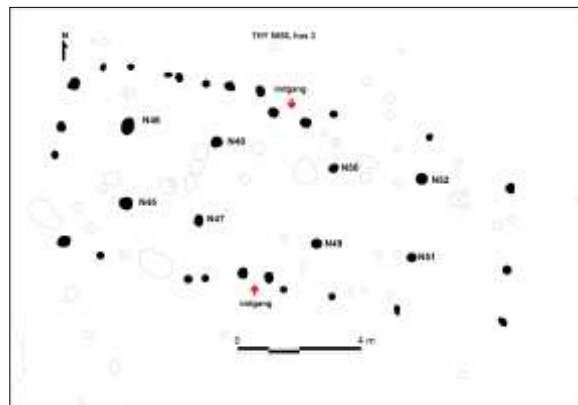

Hus 2 er et treskibet langhus bestående af 5 sæt tagbærende stolper. Huset består altså primært af to rækker tagbærende stolper placeret i fem sæt.

Yderligere har huset et velbevaret vægforløb samt en tydelig markering af den sydlige indgang. Husets nordøstlige del er bortgravet af grusgraven og ødelagt på grund af tung kørsel på kanten af afgravningsbrinken. Dette medfører, at husets østlige gavl fremstår en anelse usikkert.

I den vestlige ende ses en velbevaret madlavningsgrube. Gruben var imod øst pakket med ildskørnede sten samt trækulsrester. Måden hvorpå stenene lå pakket i den ene side af gruben omgivet af et mørkere og mere trækulsholdigt fyld indikerer, at gruben blevet opgravet af flere omgange. Et enkelt skår af bronzealderkarakter fremkom fra kogestensgruben i hus 2. På grundplanen for hus 2 ses adskillige madlavningsgruber placeret indenfor væglinjen af huset. De tolkes som yngre end huset, da alle gruberne, undtagen den i husets vestende, nærmest lå i pløjelag og ikke som nedgravede gruber. Huset dateres til yngre bronzealder (1100 – 500 f.Kr) på baggrund af husets grundplan.

Sydvest for hus 2 ligger hus 3, der ligeledes blev påtruffet ved forundersøgelsen i 2007. Hus 3 er et treskibet langhus bestående af 6 sæt tagbærende stolper og minder i sin generelle udformning meget om hus 2. Hus 3 har et delvist bevaret vægforløb primært i den vestlige ende af huset, samt to tydeligt

markerede modsatstillede indgange placeret symmetrisk i husets langsider. Vægstolperne i husets østlige del er ikke bevaret. Ingen sikre madlavningsgruber er fundet i den vestlige ende af huset. Kun en mindre grube i den østlige ende med få ildskørnede sten kan muligvis knyttes til huset. I en vægstolpe til hus 3 fremkom et skår formentlig fra yngre bronzealder. Hus tre kan sagtens være samtidigt med hus 2, dette må dog med sikkerhed afgøres ved en fremtidig C14-datering.

Umiddelbart sydvest for hus 3 fremkom hus 4. Et treskibet langhus med 5 sæt tagbærende stolper (N180/N524, N158/N523, N168/N169, N173/N185, N170/N171). Huset har et velbevaret vægforløb (N2, N81, N85-

89, N91-92, N161-167, N527-532, N535-536) dog ses den nordlige langvæg mere fragmentarisk end det resterende vægforløb. To modsatstillede indgange (N525/N526, N90/N533) i husets langvægge, placeret umiddelbart mellem det tredje og fjerde tagbærende stolpepar fra vest. Husets tagbærende stolper har et længdespænd på mellem 1,4 og 4,5 meter og et tværspænd på mellem 2,2 og 2,5 meter. Her er det største længdespænd og tværspænd i vestenden af hus 4. Snit af alle anlæg knyttet til hus 4 er tegnet i 1:20 (jf. T17).

Huset har en bredde på 6,5 meter og en længde på ca. 15 meter. Ingen sikre kogestensgruber eller ildgruber kan med sikkerhed knyttes til huset. Et fragment af et dekoreret lerkar med fureornamentik (5056x25) er fundet i en mindre nedgravning N174 umiddelbart nordvest for den sydlige stolpe i det østligste tagbærende stolpesæt. Det kan ikke med sikkerhed afgøres, om karret tilhører hus 4, men placeringen tæt ved den tagbærende stolpe kendes fra andre bronzealderhuse (eks. THY 2158), hvor flere større ravklumper lå nedgravet ved siden af stolpen. Det kan derfor sandsynliggøres, at skårene er samtidige med hus 4. Dekorerede skår henføres ofte til yngre bronzealder, dog er godset ikke udpræget tyndvægget. Yderligere forefindes denne slags huse også i ældre bronzealder og derfor må dateringen af hus 4 være en generel datering til bronzealderen. Hus 3 og 4 er meget ens og fra begge er udtaget prøver til C14.

